

Bożena Szewczul

Ogólnopolska konferencja kanonistów z okazji XX-lecia promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego

---

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 46/3-4, 305-314

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA KANONISTÓW
Z OKAZJI XX-LECIA PROMULGACJI KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO**

Dnia 21 maja 2003 roku w auli Jana Pawła II Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyła się ogólnopolska konferencja kanonistów z okazji XX-lecia promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego pt. „Recepcja Kodeksu Prawa Kanonicznego w polskim prawie partykularnym”. Konferencję zorganizował Wydział Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie. Obrady konferencji, w której uczestniczyło ponad 200 osób rozpoczęto o godzinie 10.00. Na wstępie ks. prof. dr hab. Julian K a ł o w s k i – dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, w imieniu organizatorów serdecznie powitał wszystkich uczestników konferencji, wśród których byli: prorektorzy UKSW – ks. prof. dr hab. J. B i e l e c k i oraz p. prof. dr hab. Zb. C i e ś l a k; przedstawiciele Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL: ks. bp prof. dr hab. A. D z i ę g a – dziekan tego wydziału, ks. prof. dr hab. A. D ę b i ń s k i – prodziekan; przedstawiciele Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie oraz pracownicy naukowo-dydaktyczni innych wyższych szkół kościelnych i wydziałów teologicznych w Polsce, pracownicy kurii biskupich i trybunałów kościelnych, a także studenci Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW.

Ksiądz dziekan J. K a ł o w s k i, wyraził radość z możliwości goszczenia przybyłych w gmachu UKSW, a także nadzieję, że zjazd kanonistów posłuży zebranym pogłębieniu ich wiedzy, spotkaniu się, wymianie poglądów i odnowieniu znajomości.

Słowo wstępne, otwierające obrady, wygłosił prorektor UKSW – ks. prof. dr hab. J. B i e l e c k i. Nawiązał on do okoliczności promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. Następnie skierował słowa pozdrowienia i przywitania do wszystkich czcigodnych i szanownych gości, prelegentów, profesorów i studentów. Wyraził wdzięczność Wydziałowi Prawa Kanonicznego UKSW za zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji oraz życzył wszystkim kanonistom owocnych obiad i miłego pobytu w UKSW.

Po oficjalnym rozpoczęciu konferencji, ks. prof. dr hab. Antoni D ę b i ń s k i, który przewodniczył sesji przedpołudniowej, poprosił ks. prof. dra hab. R. S o b a ń s k i e g o o wygłoszenie pierwszego referatu pt. *Recepcja prawa w Kościele*. Prelegent, wyjaśniając na wstępie samo pojęcie recepcji, przytoczył szereg synoni-

micznych nazw używanych na określenie zjawiska stanowiącego temat referatu. Są nimi: wpływ, penetracja, transfer, infiltracja, kontakt, przejście i recepcja. Ks. prof. R. S o b a ń s k i dodał, że złożoność recepcji wynika także z faktu, iż jej przedmiotem są dobra niematerialne, kulturowe. Badacze dopatrują się istoty zjawiska recepcji prawa w przyswojeniu przez jakąś społeczność prawa, w którego powstaniu dana społeczność nie miała udziału. Tak postrzegana recepcja – kontynuował Prelegent – jest czymś prostym i sprowadza się do porównania dwóch tekstów prawa, a następnie stwierdzenia, że najpierw funkcjonowało ono w jednej społeczności, a następnie znalazło się w innej.

Jednak zacieśnienie badań nad recepcją prawa do porównania tekstów jest zarazem pozytywistycznym rozumieniem prawa, a recepcję pojmuje się na wzór zjawisk mechanicznych czy biologicznych, nie dostrzegając, że chodzi o proces duchowo-kulturowy, na który składa się suma licznych zdarzeń, inicjatyw, aktów prawotwórczych, przemian w pojmowaniu prawa wielu ludzi. Z dzisiejszego stanu badań wypływa wniosek, że już w Kościele starożytnym recepcja była zjawiskiem nader popularnym i rozpowszechnionym. Sprzyjała jej struktura Kościoła starożytnego, mianowicie wielość Kościołów lokalnych o własnym dorobku teologicznym, liturgicznym, prawnym, kulturowym, połączona ze świadomością ich jedności. Bogaty dorobek własny Kościołów powodował ich promieniowanie i wzajemną wymianę, a Kościoły o mniejszym znaczeniu i słabiej sobie radzące chętnie korzystały z ich doświadczeń i osiągnięć. Ale także mniejsze Kościoły wymieniały między sobą listy synodalne. Zainteresowanie recepcją jako zjawiskiem kościelnym ożywiło się w związku z ruchem ekumenicznym. W latach sześćdziesiątych nazwa „recepcja” „wypłynęła na nowo”.

W dalszej części referatu Mówca przedstawił wyniki badań prowadzonych – z perspektywy ekumenicznej – nad recepcją jako zjawiskiem kościelnym. Zatrzymał się przy próbach wypracowania „teologii recepcji”, oraz nad tezą Hansa Dombois, dotyczącą zdarzenia prawnego w Kościele, które polega na *traditio* i *receptio*, ponieważ Kościół wciąż odnosi się do swego historycznego początku i wszystko co w nim się dokonuje stanowi kontynuację wydarzenia pierwotnego. Duch Chrystusowy jest ciągle przekazywany w Kościele w strukturach ludzkiej działalności. Stąd *traditio* i *receptio* według H. Dombois są centralnymi pojęciami prawa kościelnego.

Po zrelacjonowaniu stanu badań nad recepcją prawa w Kościele, ks. prof. R. S o b a ń s k i, poruszył problem recepcji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. w polskim prawie partykularnym, zaznaczając już na początku, że recepcji nie można tu rozumieć jako transferu prawa, ponieważ Kościół partykularny stanowi część Kościoła powszechnego w którym istnieje i prawo powszechne nie jest wytworzone w innym Kościele a następnie przyjęte. Stąd recepcja w tym przy-

padku, to raczej zapuszczenie przez prawo powszechne korzeni w Kościele polskim, akceptacja tego prawa i jego „inkulturacja”.

We wnioskach końcowych Prelegent zauważył, że w całym Kościele zachodnim KPK/1983 uznaje się bezspornie za obowiązujące prawo. Co nie znaczy, że jest on wszędzie przestrzegany i stosowany, nie znaczy też, że wszystkie jego normy obowiązują we wszystkich Kościołach partykularnych. Recepcja prawa – w znaczeniu przyjętym w tematyce konferencji – to nie tylko uznanie KPK/83 za obowiązujący, ponieważ uznanie może być aktem posłuszeństwa, czy uległości woli wiernych, podczas gdy recepcja jest wynikiem postawy aktywnej i kreatywnej, sterowanej rozumem i rozeznaniami: recypuje się prawo, bo uznaje się je za dobro i postrzega się je jako słuszne.

Ks. prof. dr hab. A. Dębicki podziękował Prelegentowi za wygłoszenie referatu, a słuchaczy zaprosił do dyskusji dotyczącej kwestii w nim poruszonych. Jako pierwszy zabrał głos ks. prof. dr hab. W. Góralski. Zapytał on co Prelegent rozumie pod pojęciem nadawania odpowiedniego kształtu normom kodeksowym w ustawodawstwie partykularnym.

W odpowiedzi ks. prof. dr hab. R. Sobieński zwrócił uwagę na fakt, że recepcja prawa jest procesem aktywnym. Prawo obowiązuje, bo żyje. Mówi się, że ustawa weszła w życie. Ma to znaczenie metaforyczne (bo człowiek jest istotą żyjącą, nie papier), ale też w pewnym sensie i właściwe – ustawa żyje w praktyce danej społeczności. A praktyka polega na przestrzeganiu prawa i stosowaniu go przez organa władzy sądowniczej i administracyjnej. Jeżeli przypatrujemy się pracy sądów w różnych krajach, to łatwo można zauważyć, że te same normy mają konkretny kształt. Również normy wykonawcze do ustaw nadają im żywy kształt. To samo prawo, ono *in concreto* żyje. Norma ma konkretny kształt – nie taki sam w Katowicach jak w Płocku czy Toronto, chociaż jest to ta sama norma. Recepcja ma miejsce wtedy, gdy prawo znajduje żywy oddźwięk. W ustawodawstwie synodalnym biskupi konkretyzują normy, aplikują je, tzn. oni je recypują. Jeżeli nawet przepisują normy, to jest to dowodem, że je przyjmują za swoje. Nie można mówić o recepcji tam, gdzie proces został zredukowany tylko do samego posłuszeństwa.

Następnie ks. bp prof. dr hab. A. Dziedziuga zwrócił się do Prelegenta z prośbą o wyrażenie swej opinii w dwóch kwestiach tj. relacji prawa powszechnego do prawa partykularnego. Czy zgadza się on z poglądem, że im bardziej jest szczegółowe prawo partykularne, tym mniej pozostaje zaufania do poszczególnych wiernych, którzy pełniąc urzędy kościelne powinni prawo powszechne znać i własnymi decyzjami je wypełniać. Drugie zagadnienie, czy obowiązywanie – za dopuszczeniem obowiązującego Kodeksu – np. przeciwnego normom Kodeksu zwyczaju, jest argumentem za słabą recepcją normy prawa powszechnego, wręcz za brakiem recepcji w tym punkcie, czy też jest argumentem za właściwą recepcją.

Ustosunkowując się do powyższych problemów Prelegent wyjaśnił, że obowiązujące zwyczajów przeciwnych normom Kodeksu jest argumentem za jego recepcją. Natomiast odnośnie do pierwszego pytania, dotyczące napięcia między ogólnością a konkretnością ustawy, wyraził opinię, że generalnie lepsze jest prawo ogólne, ponieważ daje szersze możliwości jego stosowania i wymaga myślenia ze strony tych, którzy to prawo stosują. Problem dostrzegł już Arystoteles i żaden prawodawca od tego problemu się nie uwolni. Zdaniem ks. R. Sobańskiego istnieje obecnie tendencja do zbyt dużego uszczegółowienia prawa. Niekiedy prawo to staje się wprost instrukcją obsługi, wyręczając stosującego go od obowiązku myślenia. Tendencja ta istnieje też w Kościele i jest ona wynikiem pewnego ograniczonego zaufania. Owa forma „instrukcji” władzy wynika z pewnego wcześniejszego doświadczenia. Problem jest immanentny prawu, a współcześnie granica zbyt przesunęła się w stronę szczegółowości.

Kolejny problem zgłosił ks. prof. dr hab. J. Kurkowski, prosząc o dokonanie oceny – w świetle przedstawionych uprzednio założeń recepcji – wynegocjowania przez Konferencję Episkopatu Polski w drodze dialogu ekumenicznego z przedstawicielami innych kościołów w Polsce deklaracji ekumenicznej co do ważności chrztu przyjmowanego w tych kościołach. W odpowiedzi, ks. R. Sobański zauważył, że w przedstawionym przypadku nie można mówić o recepcji prawa, lecz o pozytywnym kroku w kierunku ekumenizmu. Ma tu miejsce stwierdzenie, że Kościół katolicki uznaje chrzest w innych kościołach.

Ks. prof. dr hab. J. Wrociński zwrócił uwagę na sferę ducha prawa w procesie recepcji, zapytując czy duch prawa może być w jakiś sposób badany, określanany. A jeśli tak, to jak możemy stwierdzić, że nastąpiła recepcja także ducha prawa. Niektórzy bowiem twierdzą, że Kościół w Polsce przejął tylko literę *Vaticanum II* bez jego ducha.

W odpowiedzi Prelegent zaznaczył, że przejście ducha prawa jest jednym z elementów recepcji. W procesie recepcji zmienia się sposób myślenia o prawie, a ducha prawa, czyli tzw. cały bagaż kulturowy trzeba odnaleźć. Przejawia się on w tekstach, w zachowaniach ludzi związanych z prawem. Stąd poszukiwanie ducha prawa obejmuje także badania socjologiczne.

Ks. M. Bartnik nawiązał do licznych wad w tłumaczeniu polskim Kodeksu z 1983 r., które mogą kreować problemy w procesie recepcji prawa.

Ks. R. Sobański zabierając głos podkreślił na początku, że obowiązujący tekst łaciński Kodeksu Prawa Kanonicznego. Poza tym słowa w języku łacińskim też nie są jednoznaczne np. wyraz *recipere* ma w KPK/1983 ok. dziesięć różnych zastosowań. Ale w tłumaczeniu występują również błędy rzeczowe (np. kan. 110, 111). Stąd konieczność częstszego zwracania uwagi na tekst łaciński.

Autorem drugiego referatu zatytułowanego *Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku w postanowieniach II Polskiego Synodu Plenarnego* był ks. bp. prof. dr

hab. A. D z i ę g a. Tytułem wprowadzenia Prelegent przypomniał w krótkich słowach okoliczności rozpoczęcia, przebiegu i zakończenia II Polskiego Synodu Plenarnego w latach 1991-2001. Następnie poprowadził słuchaczy przez treść poszczególnych rozdziałów uchwał synodalnych dla wydobycia w nich tych miejsc, w których synod przywołuje postanowienia Kodeksu z 1983 roku. Omówił więc następujące dokumenty synodalne: *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III Tysiąclecia Chrześcijaństwa*; *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*; *Szkola i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu*; *Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego*; *Kościół wobec rzeczywistości politycznej*; *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*; *Misyjny adwent nowego tysiąclecia*; *Sól ziemi. Powołanie i posłannictwo świeckich*; *Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem*; *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*; *Posługa charytatywna Kościoła*; *Świętość. Dar i zadanie*; *Duszpasterstwo polskie za granicą*; *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*. Przy każdym rozdziale została podana liczba miejsc w których II Polski Synod Plenarny przywołuje odpowiednie kanony KPK/1983 roku, Katechizmu Kościoła Katolickiego i dokumentów Soboru Watykańskiego II.

W zakończeniu sumarycznego przeglądu wszystkich rozdziałów uchwał synodalnych Prelegent stwierdził, że II Polski Synod Plenarny stał się przede wszystkim refleksją nad ewangelizacyjnym zadaniem Kościoła w Polsce na początku trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa. Poza tym na uwagę zasługuje zastosowanie przez synod metody tzw. duszpasterskiej polegającej na powołaniu tysięcy zespołów synodalnych w parafiach i diecezjach. Pracowały one w ramach modlitwy, studiów, dyskusji, i innego typu refleksji. Taka forma synodu miała wskazać raczej na pewne aktualne niedostatki niż dokonać pełnego spojrzenia Kościoła na samego siebie w warunkach polskich.

Po wygłoszeniu referatu głos zabrali: ks. prof. dr hab. R. S o b a ń s k i, ks. prof. dr hab. W. G ó r a l s k i, ks. prof. dr hab. J. K r z y w d a. Odnieśli się oni do ustawodawstwa synodalnego jako przykładu aktywnej recepcji prawa powszechnego – lub jej braku – w prawie partykularnym, do autonomizacji uchwał synodalnych, oraz do kontynuacji ducha Soboru Watykańskiego II. W odpowiedzi Prelegent omówił zagadnienia budzące wątpliwości i wyjaśnił przedstawione trudności. Jego zdaniem II Polski Synod Plenarny nie był przykładem formalnej recepcji Kodeksu z 1983 roku. Świadczy o tym chociażby podjęcie przez synod własnej systematyki uchwał, nie wynikającej z Kodeksu. Synod nie postawił też sobie za cel recepcji Kodeksu, aczkolwiek duch Vaticanum II, a tym samym i duch KPK/1983 jest obecny w uchwałach synodalnych.

Podczas sesji popołudniowej, której przewodniczył ks. prof. UKSW dr hab. H. S t a n i a k wygłoszone zostały dwa kolejne referaty. Autorem pierwszego

z nich pt. *Recepcja Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku w aktach normatywnych Konferencji Episkopatu Polski* był ks. prof. dr hab. J. K r u k o w s k i.

Na wstępie Prelegent zarysował plan swego wystąpienia, zamierzając omówić w nim następujące kwestie: recepcja prawa powszechnego w prawie partykularnym, kompetencje legislacyjne konferencji episkopatu, realizacja kompetencji legislacyjnych przez Konferencję Episkopatu Polski.

Odnosnie do pierwszego zagadnienia Prelegent nawiązał do wygłoszonego przed południem referatu ks. prof. dra hab. R. S o b a n i s k i e g o, wyjaśniającego obszernie pojęcie recepcji. Dodał tylko, że recepcja w Kościele może być rozpatrywana w dwóch aspektach tj. doktrynalnym (zrozumienie i przyjęcie w duchu wiary prawd teologicznych, które w nauczaniu Vaticanum II i papieży zostały przedstawione jako autentyczna wykładnia prawd objawionych i wynikających z nich norm postępowania) i dyscyplinarnym (wprowadzenie do prawa Kościoła partykularnego zmian dotyczących struktury organizacyjnej Kościoła, sprawowania liturgii i innych form postępowania wiernych, w celu dostosowania ich do wymagań prawa powszechnego), teologicznym i prawnym. Następnie Prelegent skoncentrował się na recepcji dokonywanej przez Konferencję Episkopatu Polski za pośrednictwem aktów normatywnych. Mówca odróżnił akty normatywne od innych aktów stanowionych przez władzę kościelną jakimi są akty administracyjne i akty sądowe. Przez akty normatywne rozumie się tylko takie akty, które spełniają atrybut abstrakcyjności i ogólności. Odnoszą się one do określonego typu adresatów, a nie do konkretnych osób. Ich zastosowanie nie wyczerpuje się w jednym lub kilku konkretnych wypadkach.

W dalszej części referatu ks. prof. dr hab. J. K r u k o w s k i przedstawił krótko historię powstania konferencji episkopatu oraz jej uprawnienia legislacyjne, a następnie wymieniał, w oparciu o kryterium przedmiotowe, poszczególne akty normatywne Konferencji Episkopatu Polski, stwierdzając, że wykorzystwała ona w swej dotychczasowej działalności znaczną ilość kompetencji przyznanych konferencjom episkopatów. Mówca wyliczył też szereg spraw, w których może ona jeszcze uwzględnić swe uprawnienia legislacyjne. Podkreślił też, że brak ustosunkowania się Konferencji Episkopatu Polski do wymienionych dziedzin życia kościelnego nie jest wyrazem zaniedbania czy niestaranności. Konferencja Episkopatu jest też kompetentną do oceny czy w konkretnych polskich warunkach istnieje potrzeba wydania odnośnych aktów prawnych. Nie są to bowiem zobowiązania terminowe.

Po zakończeniu referatu głos zabrali kolejno: ks. dr J. M a c h n i k, ks. prof. dr hab. J. W r o c e n i s k i i ks. dr. G a ł ą z k a, stawiając pytania dotyczące kwestii zakładania stowarzyszeń publicznych i prywatnych, erekcji przez Konferencję Episkopatu Polski stowarzyszeń publicznych (Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży i Akcja Katolicka) przed przedstawieniem ich statutów, kanonizacji ustaw świec-

kich przez Konferencję Episkopatu, przykładów orzeczeń doktrynalnych podejmowanych jednomyślnie przez Konferencję Episkopatu nie potrzebujących *recognitio* Stolicy Apostolskiej. W odpowiedzi Prelegent podał wynegocjowaną deklarację ważności chrztu przyjmowanego w innych kościołach niekatolickich, jako przykładu orzeczenia doktrynalnego podjętego jednomyślnie przez Konferencję Episkopatu Polski. Nie dostrzegając niedociągnięcia w przypadku erekcji stowarzyszenia publicznego przed przedstawieniem jego statutow. Jego zdaniem, normy dotyczące katechizacji, mające walor ustawy państwowej (gdyż przez stronę państwową ogłoszone), a wynegocjowane, zaaprobowane i ogłoszone przez Konferencję Episkopatu Polski w piśmie urzędowym stanowią przykład kanonizacji *explicite* ustawy państwowej nie zaś *implicite*, ponieważ nie dołączono do niej dekretu zobowiązującego katolików do korzystania z szansy danej przez ustawę.

Autorem ostatniego referatu zatytułowanego: *Sprawowanie władzy ustawodawczej przez biskupów na synodach diecezjalnych w Polsce pod rządami KPK z 1983 r.* był ks. prof. dr hab. Wojciech G ó r a l s k i. Na wstępie, Prelegent przybliżył pojęcie *potestas regiminis* w Kościele, a szczególnie władzy ustawodawczej, ukazując ją jako coś podstawowego, regulującego życie społeczności kościelnej. Następnie wyliczył podmioty teże władzy, zatrzymując się dłużej przy wykonywaniu władzy ustawodawczej na drodze synodalnej przez biskupów w Polsce. Mówca przedstawił bogatą historię tej dziedziny władzy wskazując, że ustawodawstwo synodalne, inspirowane normami prawa powszechnego, rodzimą tradycją oraz potrzebami lokalnymi, stanowiło zazwyczaj podstawowy nurt prawa partykularnego w skali regionu (kraju), prowincji kościelnej czy diecezji. Uchwały licznych synodów, określane mianem statutow synodalnych, regulując całokształt spraw życia kościelnego w danej jednostce administracyjnej, stawały się – poczynając od XIII stulecia – podstawowym punktem odniesienia zarówno dla duszpasterstwa, jak i dla administracji i sądownictwa kościelnego.

Życie synodalne w Polsce, rozwijające się zarówno w średniowieczu, jak i w epoce potrydenckiej, przerwane na skutek utraty niepodległości zostało odnowione po 1918 r. Wyrazem tego stał się pierwszy synod plenarny w 1936 r. w Częstochowie oraz synody diecezjalne odbyte w 16 diecezjach, koncentrujące swoją uwagę wokół recepcji norm KPK z 1917 r. Aktywność ta, została podjęta na nowo po zakończeniu drugiej wojny światowej, kiedy to w latach 1945-1962 odbyło się 10 synodów diecezjalnych.

Duży wpływ na działalność synodalną wywarł Sobór Watykański II. W odróżnieniu od synodów tradycyjnych, zgromadzenia te cechowało większe nachylenie duszpasterskie uchwał końcowych, udział w obradach także wiernych świeckich, stworzenie możliwości katechezy synodalnej w parafiach, sposób przygotowania synodu oraz czas jego trwania. Taki model synodu znalazł swoje urzeczywistnienie

po 1965 r. – aż do promulgacji w 1983 r. nowego KPK – w siedmiu diecezjach polskich: wrocławskiej, poznańskiej, gdańskiej, warszawskiej, katowickiej, krakowskiej, gnieźnieńskiej.

Posoborowy model synodu został formalnie usankcjonowany w KPK z 1983 r., co nie pozostało bez wpływu na sposób wykonywania władzy ustawodawczej na synodach diecezjalnych przez biskupów w Polsce.

Po uwagach wstępnych ks. Profesor wyliczył i krótko scharakteryzował 23 synody diecezjalne, które miały miejsce w okresie od promulgowania KPK/1983 do końca kwietnia 2003 r. W tym czasie (1991–1999) odbył się też II Polski Synod Plenarny.

Następnie Prelegent ukazał charakter ustawodawstwa synodalnego w postaci uchwał końcowych obejmujących deklaracje, dekryty, instrukcje (np. o wizytacji dziekańskiej, o katechizacji itp.), statuty (np. rad kapłańskich, rad duszpasterskich, kapituł itp.) oraz regulaminy. Przy czym zauważył, że do najczęściej dostrzeganych mankamentów ustaw podejmowanych na synodach należy: zamieszczanie przepisów w instrukcjach czy regulaminach, podczas gdy dana materia winna być regulowana ustawą; niewłaściwe rozdzielanie tej samej materii między ustawy i instrukcje czy regulaminy; zbyt obszerne formułowanie przepisów; brak właściwej ostrości pomiędzy dyspozycjami o charakterze obligatoryjnym i o charakterze fakultatywnym; nie przytaczanie kanonu kodeksowego w przypadku dosłownego zamieszczenia go w ustawie.

W dalszej refleksji nad ustawodawstwem polskich synodów diecezjalnych odbytych po promulgacji KPK/1983 r. Mówca zatrzymał się na treści ogłoszonych na tych zgromadzeniach ustaw (i dekretów ogólnych), regulujących życie kościelne w poszczególnych Kościołach partykularnych. Jednocześnie Prelegent zaznaczył, że wyczerpujące opracowanie dotyczące kształtu ustawodawstwa synodalnego, zawarte w uchwałach dwudziestu trzech synodów, wymagałoby podjęcia gruntownej analizy ich obfitego „produktu finalnego” w postaci ustaw i dekretów ogólnych. Tego rodzaju badania zostały dotąd podjęte jedynie w odniesieniu do niektórych zagadnień np.: udziału wiernych świeckich w misji Kościoła, stałej formacji kapłanów diecezjalnych, posługi duszpasterskiej proboszcza, małżeństwa i rodziny, sakramentów świętych. Ograniczając się do wyników tych badań – kontynuował Prelegent – można uzyskać pewien obraz ustawodawstwa synodalnego, tym bardziej że wymienione obszary tematyczne należą do znaczących.

Ks. prof. dr hab. W. G ó r a l s k i omawiając – w świetle ustawodawstwa synodalnego – posłannictwo wiernych świeckich w Kościele zwrócił uwagę na ich godność w społeczności kościelnej, wynikającą z udziału w kapłaństwie powszechnym. Jednocześnie podkreślił, że kapłaństwo to różni się nie tylko stopniem, lecz przede wszystkim istotowo od kapłaństwa służebnego. Dalej, omówił troskę bisku-

pów o zaangażowanie laikatu we wszystkich płaszczyznach posługi kościelnej: nauczania, uświęcania i pasterzowania.

Kolejną część swego wystąpienia Prelegent poświęcił obowiązkowi stałej formacji prezbiterów w ustawodawstwie synodalnym, a zwłaszcza formacji duchowej i środkiem służącym jej pogłębieniu. Nie pominął też formacji intelektualnej i pastoralnej kapłanów. W odniesieniu do posługi duszpasterskiej proboszcza wskazał szereg wątków nacechowanych dużą dozą troskanki biskupów diecezjalnych o poziom życia religijno – moralnego wspólnot parafialnych. Przy omawianiu odnowy życia sakramentalnego wiernych, scharakteryzował postanowienia synodalne względem poszczególnych sakramentów, zmierzających do wpojenia w świadomość wiernych doniosłości każdego z tych środków uświęcenia i znaczenia towarzyszących im znaków sakramentalnych. Odnośnie do ustawodawstwa synodalnego poświęconego instytucji małżeństwa i rodziny zwrócił uwagę na przygotowanie do małżeństwa (dalsze, bliższe, bezpośrednie) oraz na duszpasterstwo małżonków. Zatrzymał się też przy dyspozycjach szeregu synodów zobowiązujących duszpasterzy do otoczenia opieką duszpasterską małżonków żyjących w niekanonicznych związkach małżeńskich.

We wnioskach końcowych, tytułem podsumowania Prelegent, nie przekreślając znaczenia ustawodawstwa synodalnego w Polsce, wskazał na szereg jego mankamentów w zakresie samej techniki legislacyjnej. Wyraził nadzieję, że dostrzeżenie braków stanie się bodźcem do podejmowania odpowiednich działań przez ustawodawców diecezjalnych inicjujących kolejne synody, zmierzających do nadawania prawu partykularnemu korzystniejszego kształtu.

Przewodniczący sesji ks. prof. dr hab. H. S t a w n i a k podziękował za wygłoszenie referatu i zaprosił uczestników konferencji do dyskusji. Jako pierwszy głos zabrał ks. prof. dr hab. R. S o b a n i k i, pytając o przykłady ustaw „czystej wody” tzn. norm synodalnych wprowadzających nowe normy. W odpowiedzi Prelegent wyliczył: normy w zakresie formacji stałej duchownych, określenie częstotliwości rekolekcji kapłańskich, dokładne określenie praw dziekana, kadencyjności jego urzędu. Następnie ks. prof. dr hab. J. K r u k o w s k i zapytał o liczbę diecezji, w których jeszcze nie przeprowadzono synodów oraz czy widoczna jest ewolucja powstających dokumentów synodalnych – od pobożnych życzeń do konkretnych norm. Ks. prof. dr hab. W. G ó r a l s k i ustosunkowując się do przedstawionych kwestii przekazał, że w okresie posoborowym, na 39 diecezji obrządku łacińskiego tylko 8 nie przeprowadziło synodów, natomiast w czasie pokodeksowym 15 diecezji nie miało synodów. Co się zaś tyczy ewolucji norm synodalnych, przełom nastąpił w prawodawstwie synodów pokodeksowych. Pojawia się w nim bardzo wyraziście warstwa normatywna, jest lepsza technika legislacyjna, lepsza systematyka zbiorów.

Na zakończenie dyskusji przewodniczący sesji podziękował w imieniu uczestników organizatorom ogólnopolskiej konferencji kanonistów tj. dziekanowi Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW ks. prof. drowi hab. J. K a ł o w s k i e m u oraz prodziekanowi ks. prof. drowi hab. J. W r o c e ń s k i e m u.

Zamykając ogólnopolską konferencję kanonistów ks. prof. J. W r o c e ń s k i podziękował wszystkim obecnym za uczestnictwo, prelegentom za przygotowanie i wygłoszenie referatów, przewodniczącym obu sesji naukowych, dyskutantom za ubogacenie i pogłębienie tematyki konferencji, studentom za udział i pomoc w obsłudze uczestników konferencji. Wyraził nadzieję, że prace przeprowadzone w ramach konferencji przybliżyły proces recepcji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku w polskim prawie partykularnym. Wspólną modlitwą zakończono obrady.

Bożena Szewczul